

celého zámeckého areálu, seznamuje na stránkách knihy s množstvím známých i dosud neznámých poznatků o stavebním vývoji areálu, jeho jednotlivých částí i o životě v nich. V 35 krátkých kapitolkách s bohatou obrazovou dokumentací nabízí detailní dějiny výstavby vlastní budovy zámku, ale i hospodářských budov a okolí. Nechybí ani informace o obnově památky, zejména její výjimečné sgrafitové výzdoby.

Kromě peripetií výstavby renesančního sídla Vratislava z Pernštejna a Marie Manrique de Lara se čtenář seznámí s předchozím vývojem, s premonstrátským klášterem a posléze sídlem litomyšlského biskupství, dále si v textu může dohledat i plán zámku s vyznačením pohusitských staveb hradu Kostků z Postupic. Objevné je určení předloh některých částí figurálního sgrafita na s. 43–54, a to včetně ohromné scény Bitvy u Milvijského mostu. Své místo v knize zaujaly i pasáže o veřejnosti neznámé a prakticky nepřístupné rozsáhlé zámecké kanalizaci a krovech, jejichž nejstarší části pocházejí z obnovy po požáru z roku 1635. Zámek neměl jen sídelní a reprezentační funkci, v jeho areálu se nacházely i nezbytné doprovodné objekty koníren, jízďárny a kočárovny, byly zde rekreační i hospodářské zahrady, sídlila zde správa panství a na obvodu se nacházel postupně zvětšovaný vrchnostenský pivovar. Žádný z těchto objektů není v knize pominut, přiblíženy jsou rovněž osoby majitelů panství a stavebníků jednotlivých budov a zařízení. V závěru knihy je připomenuto i odhalení rozsáhlé sgrafitové výzdoby a její náročné restaurování dnes již legendární skupinou umělců: Václava Boštika, Zdeňka Palcra, Stanislava Podhrázkého a Olbrama Zoubka.

Rubem sympatického kapesního formátu knihy jsou menší rozměry některých vyobrazení, zejména reprodukcí stavebních plánů, ale to je snad jediný nedostatek, který by bylo možné publikaci vytknout.

Ladislav Zikmund-Lender – Helena Čapková, *Mýtus architekta: Jan Kotěra 150*, Praha, Hradec Králové, 2021

Klára Lukášová

Publikaci vydanou k 150. výročí narození Jana Kotěry editorsky připravila dvojice zkušených historiků architektury a umění Helena Čapková a Ladislav Zikmund-Lender. Kniha představuje deset kapitol od osmi autorů a autorek, jejichž cílem je poskytnout nový pohled na jednu z předních osobností české moderní architektury. Současně se snaží vymezit vůči dvacet let staré stěžejní monografii *Jan Kotěra, 1871–1923: Zakladatel moderní české architektury*¹ a nastínit nové pohledy na jeho život a tvorbu, které se liší od dosavadní interpretace.

Například Jan Galeta ve své studii hledá kořeny Kotěrova vztahu k historismu a současně vyvrací tradovaný mýtus o nezájmu architektů období historismu o prostor. Jana Sklenářová Teichmanová představuje Kotěru jako učitele na uměleckoprůmyslové škole a zdůrazňuje především jeho snahu vychovat novou mladou generaci architektů. Také připomíná význam Kotěrovy práce a práce jeho žáků pro světové výstavy. Helena Čapková se ve svém textu naopak věnuje hledání orientální inspirace v Kotěrově díle, vztahu k jeho žáku staviteli Janu Letzelovi i rozdílnému pojetí vnímání japonismu v Čechách. Ladislav Zikmund-Lender se snaží zmapovat průběh Kotěrovy cesty do Ameriky na světovou výstavu v St. Louis v roce 1904. Hledá odpověď na otázku, jaký byl vliv americké architektury na středoevropské tvůrce. Miroslav Pavel ve svém textu připomíná vlivy nizozemské architektury a využití režného zdíva v Kotěrově tvorbě a srovnává celkovou situaci v Nizozemsku a Československu. V další části Ladislav Zikmund-Lender připomíná méně zdokumentované období Kotěrova působení na Akademii výtvarných umění a zamýšlí se také nad postavením žen a jejich možnostmi studovat architekturu.

Obr. 1. Přední strana desek knihy *Mýtus architekta: Jan Kotěra 150*

Helena Hnídková pak hledá vliv anglické koncepce zahradního města na jeho realizace rodinných domů a připomíná i jeho spolupráci s Tomášem Baťou při výstavbě dělnické kolonie ve Zlíně. Markéta Žáčková si klade otázku, jaké vlastně bylo Kotěrovo urbanistické myšlení. V závěrečné části Filip Šenk hledá odpověď na otázku, zda má moderní česká architektura blízko k Janu Kotěrovi a zda mezi nimi stále panuje nějaké „spojení“.

Velkým přínosem knihy je zejména porovnání několika architektonických projektů a soutěžních návrhů, které přináší mnohdy překvapivé závěry. Průhled Kotěrovou tvorbou ukazuje, že se v jeho díle odrážejí takřka všechny umělecké slohy. Navíc jsou zde připomenuty například i méně známé historizující úpravy zámku Červený Hrádek u Sedlčan či zámku v Ratboři.

Zásadní pro nastínění určité demytizace Jana Kotěry jako „zakladatele moderní české architektury“ a stěžejní pro pochopení proměny vnímání jeho tvorby po roce 1918 je především srovnání návrhů na úpravu bytu Masarykovy rodiny na Pražském hradě od Jana Kotěry a Josefa Plečnika. Z příkladů také dalších nerealizovaných soutěžních návrhů si můžeme udělat určitou představu o tom, proč již Kotěrův styl nedostačoval požadavkům doby. Autor názorně vysvětluje, že tehdy již vládlo jiné pojetí modernity a jeho syntéza tradic a uměleckých forem již byla pro reprezentaci nového Československa nesrozumitelná.

Závěr knihy doplňuje výběr autorských textů Jana Kotěry. Následují texty o Kotěrovi, které jsou zajímavým svědectvím jeho kolegů a následovníků a mají ukázat, jak se právě budoval architektův mýtus. Publikace v některých momentech odkrývá neznámá fakta a detaily z Kotěrova působení, které narušují dosavadní výklady a mohou vyznít až překvapivě. Kotěra zde není nahlížen pouze černobílým pohledem jako „zakladatel moderní architektury“, ale také jako osobnost, jež je i přes své inovativní a moderní myšlení stále silně spjata s obdobím historických slohů. Patrný je i silný vliv jeho vídeňského učitele Otto Wagnera. Můžeme tak spatřit mnohovrstevnou tvář tvůrce, který je stále silně ovlivněn dobou přelomu 19. a 20. století, ale současně se z ní snaží vymanit. Paradoxně nová Československá republika již Kotěrovi nenabízí mnoho příležitostí k realizaci jeho projektů. Přesto z knihy zaznívá zásadní architektův odkaz v podobě osvětleného pedagoga, zkušeného organizátora výstav a nevšedního tvůrce, který silně inspiroval své žáky a následovníky.

Jednotlivé kapitoly knihy jsou velmi různorodé a někdy se tak „kotěrovské tematice“ lehce vzdalují. Pro snadnější orientaci by bylo knihu vhodné vedle četných autorských textů doplnit také chronologickým přehledem z architekta života a tvorby. Velkým přínosem publikace je naopak bohatý doprovodný materiál převážně dosud neznámých a nepublikovaných historických reprodukcí. Některé z kapitol představují nový a dosud neprobádaný archivní materiál, který může být současně výzvou pro další badatele.

1 ŠLAPETA, Vladimír – KARASOVÁ, Daniela – KRAJČI, Petr – KREUZZIEGEROVÁ, Radmila, *Jan Kotěra 1871–1923. Zakladatel moderní české architektury*, Praha 2001.

Bibliografie Sborníku Národního památkového ústavu, územního odborného pracoviště v Pardubicích 2007–2019

Sborník Národního památkového ústavu, územního odborného pracoviště v Pardubicích, vycházel v letech 2007–2019. Celkem bylo vydáno dvanáct tištěných svazků, přičemž roku 2015 došlo k několika změnám stran formální i obsahové náplně sborníku. Jednalo se nejen o změnu formátu a grafického zpracování, ale rovněž o rozřazení článků pod odpovídající rubriky. Za dvanáct let jeho existence tak ve sborníku našly své místo nejen odborné studie a články, ale rovněž zprávy o akcích obnovy na rozličných památkách v kraji, o edukační činnosti pracoviště, o významných akcích a aktivitách směrem k odborné i laické veřejnosti.

Články a studie

- BUŠTA, Jaroslav, Poznámky k vývoji zámeckého parku ve Slatiňanech, in: *Sborník Národního památkového ústavu, územního odborného pracoviště v Pardubicích za rok 2017*, FAULEROVÁ, Lucie – ŘEHOUNKOVÁ, Jana (edd.), Pardubice 2017, s. 13–25.
- CEBOVÁ, Kristýna, Zjišťovací archeologický výzkum v okolí Machoňovy Pasáže, in: *Sborník Národního památkového ústavu, územního odborného pracoviště v Pardubicích za rok 2010*, MÁLKOVÁ, Žaneta – VAŇURA, Oldřich (edd.), Pardubice 2011, s. 8–10, 38–41.
- CINKOVÁ, Veronika, Nálezy ze zásypů státního zámku v Litomyšli, in: *Sborník Národního památkového ústavu, územního odborného pracoviště v Pardubicích za rok 2018*, FAULEROVÁ, Lucie – ŘEHOUNKOVÁ, Jana (edd.), Pardubice 2018, s. 7–11.
- ČERVINKA, Michal, Parforsní hony a parforsní společnost v Pardubicích, in: *Sborník Národního památkového ústavu, územního odborného pracoviště v Pardubicích za rok 2012*, KRÁLOVÁ, Žaneta – VLASÁKOVÁ, Zuzana (edd.), Pardubice 2013, s. 5–6.
- ČURDA, Tomáš, Pardubičky – stručné shrnutí výsledků archeologického výzkumu z let 1993–2005, in: *Sborník Národního památkového ústavu, územního odborného pracoviště v Pardubicích za rok 2007*, KUČEROVÁ, Irena – VAŇURA, Oldřich (edd.), Pardubice 2008, s. 5–10, 61.
- ČURDA, Tomáš, Pardubický Příhrádek – zajišťování statiky a archeologický dohled, in: *Sborník Národního památkového ústavu, územního odborného pracoviště v Pardubicích za rok 2008*, KUČEROVÁ, Irena – VAŇURA, Oldřich (edd.), Pardubice 2009, s. 5–10, 79–84.
- ČURDA, Tomáš, Vesnice Pardubice a cyriacký klášter u kostela sv. Bartoloměje na informačním panelu v Pardubičkách, in: *Sborník Národního památkového ústavu, územního odborného pracoviště v Pardubicích za rok 2011*, MÁLKOVÁ, Žaneta – VAŇURA, Oldřich (edd.), Pardubice 2012, s. 5–6, 41–43.
- ČURDA, Tomáš, Rodinné domy na opatovickém klášteřišti, in: *Sborník Národního památkového ústavu, územního odborného pracoviště v Pardubicích za rok 2013 a 2014*, VLASÁKOVÁ, Zuzana (ed.), Pardubice 2015, s. 5–18.